

Obilježja kockanja mladih adolescenata u Hrvatskoj

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

Primljen: 16. 7. 2025.

Prihvaćen: 22. 10. 2025.

UDK

174.6

794.91-053.6

[https://doi.org/ 10.59549/n.166.3-4.2](https://doi.org/10.59549/n.166.3-4.2)

prof. dr. sc. Neven Ricijaš

neven.ricijas@erf.unizg.hr
Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-
rehabilitacijski fakultet, Odsjek za
poremećaje u ponašanju, Zagreb
orcid.org/ 0000-0001-8107-8448

doc. dr. sc. Sabina Mandić

sabina.mandic@erf.unizg.hr
Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-
rehabilitacijski fakultet, Odsjek za
poremećaje u ponašanju, Zagreb
orcid.org/ 0000-0002-7646-6283

izv. prof. dr. sc. Dora Dodig Hundrić

dora.dodig@erf.unizg.hr
orcid.org/0000-0002-4767-637X
Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-
rehabilitacijski fakultet, Odsjek za
poremećaje u ponašanju, Zagreb

Sanja Radić Bursać, prof. soc. ped.

sanja.radic.bursac@erf.unizg.hr
orcid.org/0000-0001-9703-8993
Nastavno-klinički centar Edukacijsko-
rehabilitacijskog fakulteta, Zagreb

prof. dr. sc. Martina Lotar Rihtarić

martina.lotar.rihtaric@erf.unizg.hr
orcid.org/0000-0003-0666-0299
Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-
rehabilitacijski fakultet, Odsjek za
kriminologiju, Zagreb

Sažetak

Unatoč zakonskim zabranama, brojna istraživanja dosljedno potvrđuju uključivanje adolescenata u igre na sreću, a rana dob uključivanja značajan je prediktor problematičnog kockanja u odrasloj dobi. Glavni cilj ovog rada je prikaz temeljnih prevalencijskih pokazatelja kockanja mladih adolescenata, na uzorku od ukupno N=1.655 učenika prvih i drugih razreda srednjih škola diljem Hrvatske. Korištena su zasebna pitanja o osobnim obilježjima učenika,

Upitnik aktivnosti kockanja (Ricijaš i sur., 2011, 2016), te GPSS subskala (CAGI; Tremblay, i sur., 2010) za mjerenje štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja. U odnosu na prethodna istraživanja u Hrvatskoj, rezultati ovog ukazuju na silazni trend u učestalosti i razvijenosti štetnih posljedica kockanja kod mladih adolescenata. Rezultati su stavljeni u kontekst društvene senzibilizacije, zakonskih promjena, kao i višegodišnjeg ulaganja u preventivne aktivnosti u školskom okruženju.

Ključne riječi: izraženost štetnih posljedica povezanih s kockanjem; kockanje; mladi adolescenti; prevalencija; učestalost kockanja.

Uvod

Tijekom posljednjeg desetljeća brojna neuroznanstvena istraživanja prepoznaju adolescenciju i mlađu odraslu dob kao razvojno razdoblje povećane osjetljivosti za uključivanje u rizična ponašanja (Blankenstein i sur., 2020; Duell i Steinberg, 2019; Goddings i sur., 2023; Steinberg i sur., 2018), koja su učestalije prisutna među populacijom mladih adolescenata (Casey i sur., 2011). Povećana sklonost preuzimanju rizika u toj dobi povezana je s neurobiološkim razvojnim promjenama u dijelovima mozga odgovornima za socijalno i emocionalno funkcioniranje, odnosno neusklađenosti između sustava za nagrađivanje u mozgu (koji povećava sklonost traženju uzbuđenja) i još uvijek nezrelih područja mozga (prefrontalni korteks) odgovornih za samoregulaciju ponašanja (Casey i sur., 2011, 2025; Diekema, 2020; Steinberg, 2007, 2008; Steinberg i sur., 2018). Pojedini autori navedenu „neravnotežu“ slikovito opisuju kao vožnju sportskog automobila koji ima akcelerator, ali ne i u potpunosti funkcionalan sustav kočenja (Casey i sur., 2011, 2025; Diekema, 2020; Payne, 2012; Steinberg, 2012; Steinberg i sur., 2018).

Istraživanja s mlađim adolescentima konzistentno potvrđuju učestalije uključivanje u raznolike oblike rizičnih ponašanja (Pozuelo i sur., 2022; Reniers i sur., 2016; Sancu i sur., 2018; Tomova i sur., 2021; Willoughby i sur., 2021), uključujući i kockanje, koje zbog svojih obilježja (rizik i neizvjesnost, potencijalni novčani dobitak, društvena zabrana za maloljetnike) predstavlja aktivnost koja im je posebno atraktivna i zanimljiva (Derevensky i Gilbeau, 2015; Farhat i sur., 2021; Frisone i sur., 2020; Riley i sur., 2021).

Model puteva (engl. *Pathways model*; Blaszczynski i Nower, 2002; Nower i Blaszczynski, 2004) dodatno objašnjava zašto su baš adolescenti ranjiva skupina u kontekstu kockanja. Model identificira tri glavna razvojna puta koja vode ka problematičnom kockanju: (1) bihevioralno uvjetovani, (2) emocionalno ranjivi, te (3) anti-

socijalni impulzivni, pri čemu je svaki povezan s različitim čimbenicima ranjivosti, demografskim obilježjima i specifičnim etiološkim procesima. Ključni preduvjet je dostupnost kockarskih aktivnosti, kao i okolinski čimbenici poput zakonske regulative, koji stvaraju okruženje u kojem je populacija pojačano izložena kockanju (Dodig, 2013; Ricijaš, 2023). Vodeći se identificiranim razvojnim putevima prikazanog modela, jasno je da su adolescenti, kojima su ključna obilježja sklonost traženju uzbuđenja, upuštanje u rizična i neprihvatljiva ponašanja, impulzivnost, snažan utjecaj vršnjaka, emocionalni problemi i emocionalna nestabilnost, zaista u povećanom riziku za razvoj problema povezanih s kockanjem jer ta njihova obilježja, iako razvojno prikladna, predstavljaju značajne rizične čimbenike za uključivanje u aktivnosti kockanja i razvoj problema povezanih s kockanjem. Primjenjivost ovog modela dokazana je na uzorku adolescenata kada je riječ o problematičnom kockanju, ali i kada je riječ o problemima povezanim s konzumacijom sredstava ovisnosti (Dodig, 2013; Gupta i sur., 2013; Nower i Blaszczynski, 2004; Nower i sur., 2022), te doprinosi i razumijevanju izraženije rizičnosti nekih adolescenata u odnosu na druge.

Da se adolescenti u velikoj mjeri uključuju u igre na sreću unatoč zakonskoj zabrani, te razvijaju probleme povezane s kockanjem, potvrđuju mnoga inozemna, ali i nacionalna istraživanja. Meta-analizom 366 studija na reprezentativnim uzorcima sudionika iz ukupno 67 zemalja diljem svijeta, Tran i sur. (2024) utvrdili su kako je ukupno 18,4% adolescenata iz europskih zemalja bilo uključeno u neku od igara na sreću u posljednjih 12 mjeseci (17,9% ukoliko se promatra prevalencija na svjetskoj razini), a njih 5,2% (raspon 2,9% - 8,9%) zadovoljava kriterije za problematično kockanje, što je nešto niži raspon od onog utvrđenog ranijom meta-analizom koju su proveli Calado i sur. (2017), gdje je raspon prevalencije problematičnog kockanja veći i iznosi od 0,2% do 12,3%. Kao najzastupljenije igre na sreću u koje se uključuju adolescenti ističu se različiti online modaliteti kockanja, te klađenje (Tran i sur., 2024). Navedene trendove potvrđuje i sustavni pregled ukupno 16 studija Montiel i suradnika (2021), gdje rezultati ukazuju da je ukupno oko 6% adolescenata aktivno uključeno u neki od oblika online kockanja.

Usmjerimo li se na zemlje koje su geografski, društveno i kontekstualno sličnije Republici Hrvatskoj, vidimo kako su prevalencije uključivanja u kockarske aktivnosti, kao i zastupljenost problema mnogo veće u odnosu na europski prosjek. Prvo veće istraživanje kockanja mladih u Bosni i Hercegovini na uzorku od N=1.036 učenika srednjih škola iz Tuzle i Sarajeva ($M_{\text{dob}}=16,7$ godina) utvrdilo je da je njih 69,3% kockalo barem jednom u životu, a najučestalije igre su jednokratne srečke i sportsko klađenje. Nadalje, njih čak 8,3%, prema kriterijima Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (CAGI), ima razvijene ozbiljne štetne posljedice povezane s kockanjem (Bijedić i sur., 2015). Jedno novije istraživanje provedeno na uzorku od N=402 sred-

njoškolca ($M_{\text{dob}}=17$ godina) u Mostaru (BiH) ukazuje na to da je 70,9% njih barem jednom u životu kockalo, pri čemu je najzastupljenije sportsko klađenje, a 11,7% njih zadovoljava kriterije za problematično kockanje (Kajić-Selak, 2024). Utvrđene su spolne razlike, na način da mladići češće kockaju i u većoj mjeri razvijaju probleme povezane s kockanjem, te su utvrđene i razlike s obzirom na školu, pri čemu učenici strukovnih škola kockaju u većoj mjeri u odnosu na učenike gimnazija (Kajić-Selak, 2024). Rezultati ESPAD (2020) istraživanja za Srbiju pokazuju kako je 25% učenika srednjih škola kockalo u posljednjih 12 mjeseci, a njih 11% uključivalo se i u online modalitete kockanja. Pritom valja naglasiti da ESPAD istraživanja, osim što ispituju prevalenciju u posljednjih godinu dana, ne ispituju specifično dostupne igre na sreću u pojedinoj zemlji, već generalne kategorije, zbog čega su njihovi rezultati manje specifični u odnosu na kockanje. No, i ovdje su utvrđene spolne razlike na način da mladići češće kockaju, a najfrekventnija igra je sportsko klađenje. Oko 4,5% mladih zadovoljava kriterije za problematično kockanje (ESPAD, 2020).

Kada je riječ o kockanju mladih u Hrvatskoj, jedno od prvih i najvećih istraživanja proveli su Ricijaš i suradnici (2016) od 2011. do 2013. godine, na uzorku od $N=2.702$ srednjoškolaca ($M_{\text{dob}}=16,51$ godina) iz ukupno sedam velikih hrvatskih gradova. Rezultati ukazuju na visoku životnu prevalenciju kockanja, pri čemu je 73% srednjoškolaca kockalo barem jednom u životu. Ovaj rezultat govori u prilog i činjenici da, iako je u Hrvatskoj maloljetnicima kockanje zakonom zabranjeno (Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 72/25), ono im je vrlo dostupno. Oko 20% srednjoškolaca redovito (jedanput tjedno ili češće) se kladi na sportske rezultate, a sportsko klađenje predstavlja najučestaliji oblik kockanja mladih. Ukupno 12,9% sudionika istraživanja zadovoljava kriterije za visoku razinu problema povezanih s kockanjem. Utvrđene su spolne razlike, na način da mladići u većini igara sudjeluju češće nego djevojke (izuzev lota i jednokratnih srećki, gdje nisu utvrđene razlike), te u većoj mjeri razvijaju probleme povezane s kockanjem (Ricijaš i sur., 2016). Razlike u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica s obzirom na dob/razred nisu utvrđene, no posebno je zabrinjavajuća činjenica kako neovisno o razredu koji pohađaju, otprilike 50-60% mladića osjeća neku vrstu štetnih psihosocijalnih posljedica uzrokovanih kockanjem. U odnosu na vrstu škole, utvrđeno je kako učenici trogodišnjih i četverogodišnjih strukovnih škola imaju izraženije probleme povezane s kockanjem u odnosu na učenike gimnazija (Ricijaš i sur., 2016).

Nakon ovog, u Hrvatskoj je proveden niz manjih istraživanja na prigodnim uzorcima, ili pak širih istraživanja na nacionalnim uzorcima koji su segmentalno obuhvatili tematiku vezanu uz kockanje. Primjerice istraživanje Glavak Tkalić i suradnika (2017) ukazuje da je barem jednom u životu kockalo 33,4% mladih u dobi od 15 do 18 godina, a 12,5% njih kockalo je u posljednjih 12 mjeseci. ESPAD (2020) istraži-

vanje u Hrvatskoj pokazuje da je oko 22% mladih u dobi od 15 i 16 godina kockalo, a njih 8,7% uključivalo se i u online modalitet kockanja u posljednjih 12 mjeseci. Sportsko klađenje je konzistentno jedna od najatraktivnijih igara, a mladići se češće uključuju u gotovo sve oblike igara na sreću. Kriterije za visoku razinu problema povezanih s kockanjem zadovoljava 6,1% mladih (ESPAD, 2020). Istraživanjem provedenim na uzorku od N=162 učenika srednjih škola u Dubrovniku utvrđeno je da je 78,4% učenika barem jednom u životu kockalo, najčešće je bilo sportsko klađenje, mladići su kockali intenzivnije, posebno oni iz strukovnih srednjih škola (Mikas i sur., 2019). U sklopu projekta „Mentalno zdravlje za sve“ Zavoda za javno zdravstvo Zadar, provedeno je istraživanje na ukupno N=642 srednjoškolca ($M_{\text{dob}}=16,5$ godina) s područja Zadarske županije (Ricijaš i Dodig Hundrić, 2019). Rezultati pokazuju kako je 61,1% srednjoškolaca barem jednom u životu kockalo, a njih 15,4% redovito (jedanput tjedno ili češće) se kladi na sportske rezultate. Suprotno dosadašnjim rezultatima, u ovoj studiji, gimnazijalci su u većoj mjeri bili uključeni u igre na sreću. Kada je riječ o ozbiljnosti psihosocijalnih problema povezanih s kockanjem, 7,1% učenika zadovoljava kriterije za „crveno svjetlo“, odnosno doživljava ozbiljne i intenzivne probleme (Ricijaš i Dodig Hundrić, 2019). U istraživanju provedenom u Slavenskom Brodu (Jerković i Kljaić Bukvić, 2021) sudjelovalo je N=163 učenika završnih razreda srednjih škola. Barem jednom u životu kockalo je 69,9% učenika, a najzastupljenija igra je sportsko klađenje. Visoku razinu problema povezanih s kockanjem iskazuje 10,4% učenika. Utvrđene su spolne razlike na način da mladići pokazuju veću sklonost kockanju i imaju veći stupanj izraženosti problema povezanih s kockanjem (Jerković i Kljaić Bukvić, 2021).

Iz svih prikazanih istraživanja neosporno je da se adolescenti, unatoč zakonskim zabranama, uključuju u igre na sreću, slično kao što alkoholna pića i duhanski proizvodi zakonom namijenjeni isključivo odraslima, i dalje u praksi konzumiraju i među maloljetnicima. Sukladno prikazanom pregledu ključnih znanstvenih spoznaja, uočavamo kako nezanemariv udio adolescenata razvija ozbiljne štetne psihosocijalne posljedice povezane s kockanjem. Budući da su se tijekom posljednjih desetak godina provodila manja ili segmentalna istraživanja kockanja mladih, potrebno je ponovno istražiti navike i obilježja kockanja adolescenata na većem uzorku na nacionalnoj razini. Navedeno ima svoju znanstveno-istraživačku opravdanost s obzirom na društvene čimbenike u aktualnom hrvatskom kontekstu koji se prije svega odnose na veću senzibilizaciju društva prema rizicima vezanima uz kockanje, donošenje nacionalnih strateških dokumenata te implementaciju preventivnog programa kockanja mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“ u brojne srednje škole diljem Hrvatske.

Dostupnost kockanja, a time posljedično i šira izloženost kockanju, temeljno je polazište, budući da je za uključivanje u kockanje i razvoj štetnih psihosocijalnih

posljedica, nužno imati razvijeno tržište industrije kockanja (Blaszczynski i Nower, 2002; Nower i Blaszczynski, 2004). Liberalno hrvatsko tržište ogleđa se i u konkretnim statistikama. Tako je primjerice u 2015. godine djelovalo 15 kasina, 234 automat kluba (s ukupno 7.753 automata), te 4.099 uplatnih mjesta za priređivanje igara klađenja (Ricijaš i sur., 2016). Podaci Ministarstva financija (2023; 2025) ukazuju na uzlazni trend dostupnosti igara na sreću u razdoblju od 2015. do 2024. godine, kada je djelovalo ukupno 22 kasina, 383 automat klubova (s ukupno čak 14.713 automata), te 4.977 uplatnih mjesta za priređivanje igara klađenja, od kojih se njih 3.691 odnosi na samoposlužne terminale (tzv. kladomate). Osim navedenog, u razdoblju od 2015. do danas, online mogućnosti uključivanja u igre na sreću značajno su porasle. Konkretno, dok ih u 2015. godini nije uopće bilo, u 2024. godini aktivno je bilo 10 internet priređivača za online casino, te njih 7 za igre klađenja (Ministarstvo financija, 2025). Širenje tržišta u kvantitativnom smislu vidljivo je i kroz ostvarene prihode s osnove poreza i naknada od igara na sreću koje su 2020. godine iznosile oko 175 milijuna eura, a 2024. godine oko 355 milijuna eura (Ministarstvo financija – Porezna uprava, 2025).

Sljedom navedenog, postavlja se pitanje utječe li takav trend i na porast problema povezanih s kockanjem, te zašto neki pojedinci razviju probleme, a drugi ne. U literaturi se ističu tri modela koja pokušavaju objasniti ovu povezanost. Prema linearnom modelu, povećanje dostupnosti izravno korelira s rastom prevalencije problematičnog kockanja. Suprotno tome, saturacijski model sugerira da problemi povezani s kockanjem rastu do određene razine dostupnosti igara na sreću, nakon čega dolazi do zasićenja i stagnacije u prevalenciji problema. Ključna pretpostavka jest da u populaciji postoji ograničen broj pojedinaca podložnih razvoju problema s kockanjem. Treći model, koji se temelji na konceptu društvene adaptacije, pretpostavlja postojanje svojevrsnog „limita“ do kojeg će se populacija uključivati u kockanje bez obzira na njegovu dostupnost, oglašavanje i pristupačnost. Nakon dosezanja tog limita, prevalencija problema opada kao rezultat adaptacije društva (Abbott i Volberg, 2000; LaPlante i Shaffer, 2007; Shaffer i Korn, 2002; Shaffer i sur., 2004).

Sljedeći rizični aspekt izloženosti kockanju vezan je uz oglašavanje igara na sreću (Ricijaš, 2023). Utjecaj oglašavanja u ovom području potvrđen je različitim studijama, pri čemu rezultati relativno konzistentno ukazuju na veću vjerojatnost uključivanja u kockanje, te razvoju pozitivnijih stavova prema igrama na sreću, većoj potrošnji novaca, te većoj vjerojatnosti za razvoj problema kod mladih koji su bili izloženi intenzivnom oglašavanju (Clemens i sur., 2017; Collins i sur., 2007, 2017; Derevensky i sur., 2010; Kristiansen i Severin-Nielsen, 2022; Labrador i sur., 2021; Parrado-González i León-Jariego, 2020). Aktualna regulativa oglašavanja igara na sreću u Republici Hrvatskoj (vrijedi do 1.1.2026. godine), Zakonom o igrama na

sreću u čl. 67. (NN 87/09, 72/25) i Zakonom o elektroničkim medijima u čl. 21. (NN 111/21, 114/22) zabranjuje oglašavanje samo u medijskim sadržajima namijenjenim djeci i mladima. Aktualno svjedočimo velikom broju oglašavanja u elektroničkim medijima (televizija, radio, Internet), na javnim površinama pa čak i na vozilima javnih gradskih prijevoza, taksija i slično (Ricijaš i sur., 2019). Slijedom navedenog, Ricijaš i Dodig (2014; prema Ricijaš i sur., 2019) ističu kako bi „oglašavanje kockanja trebalo regulirati slično kao i oglašavanje alkoholnih pića i duhanskih proizvoda, kao jasnih zdravstveno rizičnih proizvoda, a ne kao dio industrije zabave“. Nove izmjene i dopune Zakona o igrama na sreću iz 2025. godine (NN 72/25) značajno strože reguliraju oglašavanje, s više restrikcija, no te odredbe će stupiti na snagu tek 1. siječnja 2026. godine.

S druge strane, posljednjih je desetak godina u Hrvatskoj došlo do značajnih pozitivnih pomaka u društvenoj osviještenosti o problemima povezanim uz kockanje i potrebi za zaštitom djece i mladih u kontekstu društveno odgovornog priređivanja igara na sreću. Uz značajno više medijskog izvještavanja na temu ovisnosti o kockanju, došlo je i do šire senzibilizacije društva u smislu potrebe za pridržavanjem zakonskih normi kroz edukacije prodavača u industriji kockanja. Osim prethodno navedene zakonske izmjene koje imaju za cilj smanjiti izloženost kockanju u hrvatskom društvu, kockanje je kao bihevioralna ovisnosti uvrštena i u novu Nacionalnu strategiju djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine (NN 18/23), temeljem koje je napravljen Akcijski plan djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine (Ministarstvo zdravstva, 2024) u kojima je kao prioritetno područje, između ostalog, navedeno i smanjenje pojave ponašajnih ovisnosti, smanjenje dostupnosti i igranja igara na sreću koje je suprotno zakonskim propisima, te doprinos povećanju kapaciteta za provedbu znanstveno utemeljene i učinkovite politike djelovanja na području ponašajnih ovisnosti.

Nadalje, Hrvatski zavod za javno zdravstvo organizirao je niz edukacija za stručnjake u području mentalnog zdravlja¹, ali i širu javnost o problemima povezanim s kockanjem, povećana je vidljivost pojedinih znanstvenih i stručnih projekata kroz brojne javne tribine i skupove organizirane u posljednjih nekoliko godina, te se od 2016. godine provode edukacija djelatnika srednjih škola diljem Hrvatske za implementaciju univerzalno-preventivnog programa kockanja mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“, namijenjenog učenicima prvih i drugih razreda srednje škole. Navedeni program dokazano je učinkovit u kontekstu povećanja znanja o kockanju, smanjivanju kognitivnih distorzija povezanih s kockanjem, te smanjenju učestalosti uključivanja u sportsko kladenje i loto igre (Dodig Hundrić i sur., 2021; Huić i sur., 2017).

¹ <https://www.hzjz.hr/projekti/edukacije-psihosocijalni-i-tretmanski-aspekti-ovisnosti-o-kockanju/>

Cilj istraživanja

Slijedom navedenog, glavni cilj ovog rada je prikaz temeljnih prevalencijskih pokazatelja kockanja mladih adolescenata (srednjoškolaca) u Republici Hrvatskoj.

Metodologija istraživanja

Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo $N=1.655$ učenika prvih (41,4%) i drugih (58,6%) razreda srednjih škola ($m=55,2\%$; $ž=44,3\%$; 0,5% se nije izjasnilo) iz ukupno 21 grada (Bedekovčina, Čakovec, Dubrovnik, Ivanić Grad, Karlovac, Korčula, Križevci, Metković, Nova Gradiška, Novska, Opuzen, Osijek, Sinj, Slavonski Brod, Split, Sv. Ivan Zelina, Varaždin, Velika Gorica, Vinkovci, Vukovar, Zagreb). Raspon dobi učenika je od 14 do 18 godina života, no očekivano, prosječna dob iznosi $M_{dob}=15,48$ ($SD=0,720$).

Najviše učenika pohađalo je strukovni četverogodišnji program ($n=1.083$; 65,4%), zatim gimnazijski program ($n=366$; 22,1%), a najmanje strukovni trogodišnji program ($n=206$; 12,4%). Hi-kvadrat testom identificirane su manje spolne razlike u odnosu na vrstu škole, na način da je u uzorku prisutna veća zastupljenost mladića u strukovnim trogodišnjim školama (20,9% mladića naspram 2,0% djevojaka; $\chi_c=173,312$; $df=2$; $p<,001$).

Korišteni instrumenti

S ciljem prikupljanja *informacija o osnovnim obilježjima sudionika*, kreirana su pojedinačna pitanja o spolu, dobi, vrsti škole, razredu koji trenutno pohađaju, te školskom uspjehu.

Upitnik aktivnosti kockanja (Ricijaš i sur., 2011, 2016) sadrži pitanja o učestalosti igranja šest najdostupnijih igara na sreću (sportsko klađenje, loto, jednokratne srećke, igre na automatima, rulet i klađenje na virtualne utrke). Zadatak sudionika bio je za svaku igru označiti koliko je često igra, pri čemu je ponuđena ljestvica odgovora od 0 do 5 (0-nikada, 1-jednom godišnje ili manje, 2-otprilike 1x mjesečno, 3-otprilike 1x tjedno, 4-nekoliko puta tjedno, 5-(gotovo) svakodnevno).

GPSS subskala Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (CAGI-GPSS; Tremblay, i sur., 2010) korištena je za mjerenje intenziteta (razine) štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja srednjoškolaca. Navedena subskala sadrži devet tvrdnji na kojima kroz ljestvicu odgovora od 0 (nikada) do 3 (gotovo uvijek/sedam ili više puta) sudionici označavaju onaj odgovor koji se u najvećoj mjeri odnosi na njih. Temeljem ukupnog rezultata koji se računa kao zbroj bodova svih odgovora, adolescente je mo-

guće kategorizirati u tri skupine: (1) nepostojanje problema povezanih s kockanjem (tzv. zeleno svjetlo) – 0 i 1 bod; (2) niska do srednja ozbiljnost problema povezanih s kockanjem (tzv. žuto svjetlo) – 2 do 5 bodova, (3) visoka ozbiljnost problema povezanih s kockanjem (tzv. crveno svjetlo) – 6 bodova i više. Zadatak sudionika je odgovoriti koliko često su se ponašali/osjećali na određeni način, a sadržaj čestica pokriva niz psihosocijalnih posljedica, od psiholoških i gubitka kontrole, do socijalnih i onih financijskih. Istraživanja govore o dobroj pouzdanosti navedene subskale, pa se tako Cronbachov koeficijent pouzdanosti (α) kreće od ,789 do ,880 (Dodig Hundrić i sur., 2021; Huić i sur., 2017; Kim i sur., 2022; Ricijaš i sur., 2016; Turner i sur., 2018). Cronbachova α na ovom uzorku iznosi ,834, što ukazuje na dobru unutarnju konzistenciju ovog instrumenta.

Postupak provedbe istraživanja i poštivanje etičkih načela

Za provedbu ovog istraživanja dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva Sveučilišta u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta. Prije početka istraživanja, tražilo se odobrenje ravnatelja odabranih škola, a potom se tražilo i davanje pisane suglasnosti roditelja maloljetnih učenika iz odabranih razreda. Po dobivanju navedenih suglasnosti, započelo je istraživanje u školama. Istraživanje je provedeno od 2019. do 2025. godine, grupno u razredima koje učenici pohađaju, a korištena je metoda samoiskaza (po principu »papir-olovka«). Ispunjavanje upitnika trajalo je 20 do 30 minuta.

Način obrade podataka

Pri odabiru statističkog testa provjereno je udovoljavaju li podaci uvjetima za primjenu parametrijskih testova (distribucija, razine mjerenja). Za one varijable koje ne udovoljavaju preduvjetima, korišteni su neparametrijski testovi.

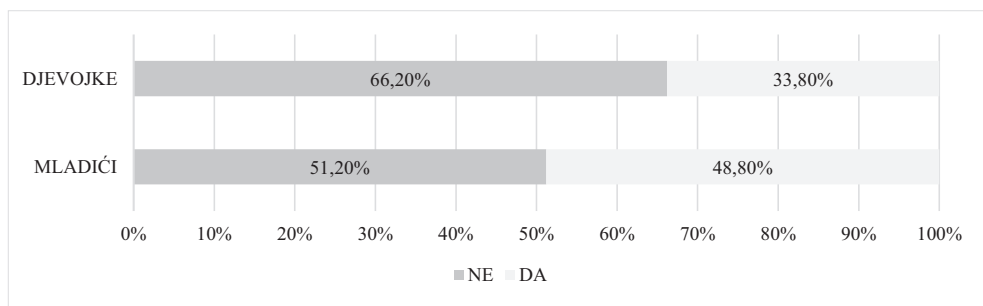
Rezultati i rasprava

S ciljem odgovora na pitanje koliko srednjoškolaca je barem jedanput u životu sudjelovalo (tzv. životna prevalencija) u bilo kojoj od istraživanih igara na sreću, korišten je Upitnik aktivnosti kockanja. Rezultati ukazuju na to da je 42% učenika barem jedanput u životu kockalo. Prilikom interpretacije valja imati na umu kako je gotovo cijeli uzorak sudionika istraživanja (njih 99,6%) mlađi od 18 godina, što znači da im je kockanje zakonom zabranjeno. U istraživanju Ricijaša i suradnika iz 2016. godine, životna prevalencija kockanja iznosila je 72,9%, a kada su se zasebno promatrali maloljetni sudionici, prevalencija je bila još i viša te je iznosila 80,3% (Ricijaš i sur., 2016). Sličan trend primjetan je i u ostalim novijim domaćim istraživanjima

(Jerković i Kljaić Bukvić, 2021; Livazović i Bojčić, 2017; Mikas i sur., 2019; Ricijaš i Dodig Hundrić, 2019). Slijedom navedenog, rezultati ovog istraživanja ukazuju na nešto manji udio adolescenata koji su ikada u životu igrali neku od igara na sreću, no potrebno je napomenuti kako su u prikazanim istraživanjima uzorak sudionika činili učenici od prvog do završnog razreda srednjih škola, a ne samo učenici prvog i drugog razreda, stoga neposredna usporedba nije moguća.

U Grafu 1 prikazana je životna prevalencija kockanja odvojeno za djevojke i mladiće. Rezultati χ^2 testa ukazuju na postojanje spolnih razlika u životnoj prevalenciji ($\chi^2=36,264$; $df=1$; $p<,001$), te je vidljivo da je veći udio mladića (48,8%) kockao barem jedanput u životu, naspram 33,8% djevojaka. Prethodna istraživanja ukazuju na kontradiktorne rezultate, pa je tako u istraživanju Ricijaša i sur. (2016) također utvrđena spolna razlika, ali u smjeru da su djevojke u većoj mjeri kockale barem jednom u životu (79,4% djevojaka naspram 66,2% mladića), a u onom Ricijaša i Dodig Hundrić (2019) rezultati idu u istom smjeru kao i u ovom istraživanju.

Graf 1 Grafički prikaz spolnih razlika u životnoj prevalenciji kockanja – χ^2 -test (N=1.655)

Životna prevalencija igranja pojedinih igara na sreću prikazana je u Tablici 1, te se može uočiti kako najveći udio srednjoškolaca ima iskustvo sportskog klađenja (21,4%) te igranja jednokratnih srećki (23,9%). Ovako visoka prevalencija sportskog klađenja trend je koji je prisutan već dugi niz godina, kako na međunarodnoj (Calado i sur., 2017; Kajić Selak, 2024; Tran i sur., 2024), tako i na nacionalnoj razini (ESPAD, 2020; Jerković i Kljaić Bukvić, 2021; Mikas i sur., 2019; Ricijaš i sur., 2016).

Osim životne prevalencije, zanimalo nas je koliko često se mladi uključuju u različite aktivnosti kockanja. Vodeći se kriterijima predloženim od strane Felschera i sur. (2004), redovito kockanje definirano je kao učestalost od jednom tjedno ili češće od toga. Uvidom u rezultate prikazane u Tablici 2, jasno je vidljivo kako je sportsko klađenje najučestalija kockarska aktivnost, odnosno 6,2% učenika redovito se kladi

Tablica 1 Deskriptivni prikaz frekvencija odgovora o životnoj prevalenciji igranja pojedinih igara na sreću (N=1.655)

	Sportsko kladenje	Loto	Jednokratne srećke	Igre na automatima	Elektronski rulet	Kladenje na virtualne utrke
NE	78,6%	82,5%	76,1%	90,7%	93,8%	86,9%
DA	21,4%	17,5%	23,9%	9,3%	6,2%	13,1%

na sportske rezultate, potom slijedi kladenje na virtualne utrke i loto (oko 2,7%). Ponovno, rezultati su u skladu s ranije navedenim istraživanjima, no usporedimo li ih s rezultatima istraživanja Ricijaša i Dodig Hundrić (2019) samo u odnosu na učenike prvog i drugog srednje, gdje je 14,7% učenika prvog i 24,8% učenika drugog razreda navelo da se redovito kladi na sportske rezultate, možemo zaključiti da je došlo do silaznog trenda u učestalosti sportskog kladenja.

Tablica 2 Deskriptivni prikaz učestalosti kockanja srednjoškolaca – frekvencije odgovora (%) (N=1.655)

Vrsta igre	Nikada	1x god ili manje	Par puta godišnje	1-2x mjesečno	1x tjedno	Nekoliko puta tjedno	(Gotovo) Svakodnevno
Sportsko kladenje	78,6	5,8	5,5	4,1	2,5	1,8	1,9
Loto	82,5	8,2	4,6	1,7	1,3	0,7	0,7
Jednokratne srećke	76,1	15,0	5,2	1,7	0,6	0,7	0,7
Igre na automatima	90,7	3,6	1,3	1,9	0,8	0,9	0,7
Elektronski rulet	93,8	2,4	0,9	0,9	0,4	0,8	0,9
Kladenje na virtualne utrke	86,9	4,5	3,5	2,2	1,0	0,8	1,0

U Tablici 3 prikazani su rezultati koji se odnose na zastupljenost štetnih psihosocijalnih posljedica povezanih s kockanjem. Dobiveni podaci, očekivano pokazuju kako većina sudionika (83,6%) ne iskazuje probleme povezane s kockanjem. Ipak, važno je istaknuti da je udio adolescenata koji već ima razvijene probleme i dalje

zabrinjavajući. Naime, 10,1% srednjoškolaca svrstano je u kategoriju niske do umjerenе ozbiljnosti problema (tzv. žuto svjetlo), dok 6,3% njih zadovoljava kriterije za visoku razinu ozbiljnosti problema (tzv. crveno svjetlo). Usporedimo li ove podatke s rezultatima inozemnih istraživanja, uočava se da je prevalencija problema povezanih s kockanjem među adolescentima i dalje viša nego u drugim zemljama (Calado i sur., 2017; Tran i sur., 2024). Ipak, u kontekstu regionalnih usporedbi (ESPAD, 2020; Ricijaš i Dodig Hundrić, 2019; Ricijaš i sur., 2016), možemo zaključiti u prilog trendu smanjenja udjela adolescenata koji zadovoljavaju kriterije za visoku razinu problema. Kao eventualno objašnjenje ovakvog trenda moguće je navesti potencijalni učinak preventivnih intervencija, društvenu adaptaciju ili pak promjenu u obrascima ponašanja novih generacija mladih, pri čemu pojedini autori ističu kako su u posljednjih nekoliko godina mladima primamljivije aktivnosti koje samo nalikuju kockanju, poput tzv. *loot boxeva* u video igrama, e-sport kladenja virtualnim novcem, te kladenje s virtualnim predmetima (tzv. *skin betting*), a koje mogu iskriviti pravu sliku problema (Greer i sur., 2023; Hing i sur., 2021; Kim i sur., 2023).

Tablica 3 Deskriptivni prikaz zastupljenosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja, rezultati na GPSS subskali Kanadskog upitnika kockanja adolescenata – CAGI; svi (N=1.655)

		Zeleno svjetlo	Žuto svjetlo	Crveno svjetlo
GPSS – kategorizacija razvijenosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanje	N*	1.344	162	102
	%	83,6	10,1	6,3

Legenda: N=apsolutni broj; *(napomena) – nedostaje odgovor za 47 sudionika; %=relativna frekvencija/postotak

Spolne razlike u učestalosti kockanja i zastupljenosti problema povezanih s kockanjem

S ciljem utvrđivanja eventualnih spolnih razlika u učestalosti sudjelovanja u različitim vrstama kockarskih aktivnosti, primijenjen je Mann–Whitneyev U-test za svih šest kategorija igara, a rezultati provedene analize, uz frekvencije odgovora o učestalosti kockanja odvojeno za mladiće i djevojke, prikazani su u Tablici 4.

Spolne razlike utvrđene su na gotovo svim igrama na sreću, izuzev jednokratnih srećki (MWU=315912,5; $p>,050$). Drugim riječima, a vodeći se i frekvencijama odgovora, možemo zaključiti kako ovu vrstu igre relativno rijetko igraju i mladići i djevojke. Na svim drugim igrama utvrđene su spolne razlike, u smjeru da ih mladići

Tablica 4 Spolne razlike u učestalosti kockanja srednjoškolaraca
– Mann-Whitneyev U test (N=1.655)

Vrsta igre	Spol	Učestalost kockanja (%)							Mann-Whitneyev U-test			
		Nikada	1x god ili manje	Par puta godišnje	1-2x mjes.	1x tjedno	Nekoliko puta tjedno	(Gotovo) Svako-dnevno	RANG	MW U	p	r
Sportsko kladjenje	M	65,0	8,2	9,2	7,1	4,4	3,0	3,2	932,88	227767,0	<,001	,38
	Ž	95,6	2,7	0,7	0,4	0,1	0,3	0,1	677,51			
Loto	M	81,1	8,3	4,9	2,0	1,5	1,2	1,0	830,02	315926,0	<,050	,05
	Ž	84,5	8,7	4,1	1,2	1,1	0,1	0,3	798,56			
Jednokratne sreće	M	78,2	12,5	4,9	1,9	0,9	0,6	1,1	801,74	315912,5	>,050	-
	Ž	73,7	18,0	5,6	1,4	0,3	0,8	0,1	831,46			
Igre na automatima	M	86,2	5,1	1,9	2,6	1,3	1,5	1,3	856,33	297199,5	<,001	,17
	Ž	96,3	1,9	0,7	1,0	0,1	0,0	0,0	772,62			
Elektronski rulet	M	90,4	3,4	1,3	1,2	0,7	1,4	1,4	840,89	302047,0	<,001	,15
	Ž	97,9	1,1	0,4	0,4	0,0	0,0	0,1	779,54			
Kladjenje na virtualne utrke	M	81,6	5,3	5,1	3,4	1,4	1,4	1,8	863,05	290198,5	<,001	,18
	Ž	93,4	3,6	1,6	0,7	0,5	0,0	0,1	763,08			

Legenda: M=mladići; Ž=djevojke; MW U=rezultati Mann-Whitneyevog testa, p=značajnost razlike; r=veličina efekta; masnim (bold) slovima označene su značajne razlike

češće igraju, a postoci redovitog igranja kod djevojaka gotovo su zanemarivi. Najveći efekt razlika ($r=,38$) prisutan je upravo kod sportskog klađenja, što je u skladu s rezultatima svih prethodno navedenih istraživanja (ESPAD, 2020; Jerković i Kljaić Bukvić, 2021; Mikas i sur., 2019; Ricijaš i Dodig Hundrić, 2019; Ricijaš i sur., 2016; Tran i sur., 2024).

S obzirom na to da se mladići češće uključuju u gotovo sve igre na sreću, za pretpostaviti je da će u većoj mjeri upravo oni imati višu razinu razvijenih problema povezanih s kockanjem. Navedena hipoteza već je potvrđena ranijim istraživanjima (Jerković i Kljaić Bukvić, 2021; Kajić-Selak, 2024; Ricijaš i sur., 2016), a rezultati prikazani u Tablici 5 i na ovom uzorku srednjoškolaca potvrđuju isti trend. Hi-kvadrat testom utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja na način da mladići u većoj mjeri imaju izražene probleme povezane s kockanjem ($\chi^2=128,58$; $p<,001$).

Tablica 5 Spolne razlike u razvijenosti štetnih psihosocijalnih posljedica (GPSS)

– χ^2 -test (N=1.655)

GPSS – kategorizacija razvijenosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja	Zeleno svjetlo	Žuto svjetlo	Crveno svjetlo	χ^2	p	
Mladići	N	659	138	90	128,58	<,001
	%	74,3	15,6	10,1		
Djevojke	N	679	22	11		
	%	95,4	3,1	1,5		

Konkretno, u kategoriji „zelenog svjetla“ udio djevojaka iznosi 95,4% naspram 74,3% mladića, dok je u kategorijama određene razvijenosti problema muška populacija značajno zastupljenija (ukupno oko 25%). Tako je u kategoriji „žutog svjetla“ 15,6% mladića, dok ih je u „crvenom svjetlu“, odnosno u kategoriji visoke razine razvijenih problema 10,1%. Iako je prevalencija problema među djevojkama niža, ona nije zanemariva; 3,1% djevojaka svrstano je u kategoriju „žutog svjetla“, dok njih 1,5% iskazuje obrasce ponašanja koji upućuju na visoku razinu problema povezanih s kockanjem („crveno svjetlo“).

Razlike u učestalosti kockanja i zastupljenosti problema povezanih s kockanjem s obzirom na razred

Kako bi se utvrdile razlike u učestalosti kockanja i zastupljenosti problema povezanih s kockanjem između sudionika različite dobi, kategorizirani su u skupine s obzirom na razred koji pohađaju. Takav je pristup odabran zato što razvojne sličnosti unutar razrednih odjeljenja često nadilaze razlike temeljene na kronološkoj dobi (Bottenhorn i sur., 2024; Salthouse, 2013), a korelacija između varijable dobi i razreda iznosi $r=,712$. S obzirom na utvrđene značajne razlike u učestalosti kockanja i stupnju razvijenosti problema s obzirom na spol, sve analize provedene su odvojeno za mladiće i djevojke.

Analiza učestalosti kockanja prema dobi/razredu (Tablica 6) ukazuje na to da kod djevojaka ne postoje statistički značajne razlike u sudjelovanju u kockarskim aktivnostima s obzirom na razred koji pohađaju. S druge strane, kod mladića su utvrđene razlike u učestalosti sportskog klađenja i igranja jednokratnih srećki. Učenici drugog razreda značajno češće sudjeluju u sportskom klađenju u odnosu na učenike prvog razreda, dok je kod igranja jednokratnih srećki zabilježen suprotan obrazac odnosno učenici prvog razreda češće sudjeluju u toj aktivnosti nego učenici drugog razreda. Dobiveni rezultati uspoređeni su s onima dobivenima u istraživa-

Tablica 6 Razlike u učestalosti kockanja s obzirom na dob/razred, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) – Mann-Whitneyev U test

Vrsta igre	Razred	Mladići		Djevojke	
		RANG	MW U	RANG	MW U
Sportsko klađenje	1r	428,90	89354,5*	362,32	64313,5
	2r	470,44		367,90	
Loto	1r	459,54	95212,0	368,96	63239,0
	2r	447,88		360,25	
Jednokratne srećke	1r	476,95	88128,0*	365,10	64446,5
	2r	434,91		363,17	
Igre na automatima	1r	444,36	94906,5	369,43	64077,0
	2r	460,31		362,53	
Elektronski rulet	1r	441,75	93631,5	366,48	63655,5
	2r	456,20		361,26	
Klađenje na virtualne utrke	1r	448,01	96214,5	366,71	64568,0
	2r	457,93		363,71	

Legenda: MWU = Mann-Whitneyev U-test; * $p<,010$

njima Ricijaša i suradnika (2016), te Ricijaša i Dodig Hundrić (2019) za prvi i drugi razred srednje škole, gdje rezultati također upućuju na učestalije sportsko kladenje učenika drugog razreda. Navedeno potvrđuju i druga istraživanja istovremeno naglašavajući da početak kockanja u ranijoj dobi i iskustvo dobitka povećavaju rizik za razvoj problema (Calado i sur., 2017; Delfabbro i sur., 2014; Dodig, 2013; Svensson i Sundqvist, 2019).

Slijedom navedenog, u Tablici 7 prikazani su rezultati Hi-kvadrat testa kojim je provjereno postojanje razlika u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica s obzirom na razred učenika. Iako kod djevojaka nije utvrđena statistički značajna razlika u izraženosti problema povezanih s kockanjem s obzirom na razred, važno je naglasiti kako podjednak postotak od približno 4,5% učenica i prvih i drugih razreda ipak pokazuje određenu razinu prisutnih problema, što predstavlja podatak koji ne smijemo zanemariti. Kada je riječ o mladićima, utvrđeno je postojanje razlika na način da stariji učenici imaju u većoj mjeri razvijene probleme povezane s kockanjem. Konkretno, 17,9% zadovoljava kriterije za tzv. „žuto svjetlo”, što upućuje na umjerenu razinu problema, dok njih 11,4% zadovoljava kriterije za visoku razinu problema povezanih s kockanjem. Usporedimo li ove podatke s onima Ricijaša i sur. (2016) gdje je gotovo 50% učenika prvih i drugih razreda zadovoljavalo kriterije za „žuto“ ili „crveno“ svjetlo ili pak s istraživanjem Ricijaša i Dodig Hundrić (2019) gdje je oko 20% učenika prvih razreda, te preko 38% učenika drugih razreda zadovoljavalo

Tablica 7 Razlike u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja (GPSS) s obzirom na dob/razred, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) – χ^2 -test

GPSS kategorizacija s obzirom na razred/dob		Zeleno svjetlo	Žuto svjetlo	Crveno svjetlo	χ^2	p		
Mladići								
1. razred	N	279	42	29	8,962	<,050		
	%	79,7	12,0	8,3				
2. razred	N	380	96	61				
	%	70,8	17,9	11,4				
Djevojke								
1. razred	N	292	8	6			0,994	>,050
	%	95,4	2,6	2,0				
2. razred	N	387	14	5				
	%	95,3	3,4	1,2				

kriterije za određenu razinu problema („žuto“ ili „crveno“ svjetlo), možemo primijetiti kako danas, ipak manji udio srednjoškolaca osjeća neku vrstu štetnih posljedica.

Razlike u učestalosti kockanja i zastupljenosti problema povezanih s kockanjem s obzirom na vrstu škole

Prema prethodno provedenim istraživanjima (Ajduković i sur., 2009, prema Ricijaš i sur., 2016; Kuzman, 2003, prema Dodig, 2013; Ricijaš i sur., 2015), učenici strukovnih škola u većem su riziku za uključivanje u različite oblike rizičnih ponašanja u usporedbi s učenicima gimnazija. Kada je riječ o kockanju mladića, rezultati istraživanja nisu u potpunosti konzistentni i jednoznačni. Tako je, primjerice, u istraživanju Dodig (2013) utvrđeno da se učenici strukovnih škola češće uključuju u gotovo sve oblike kockarskih aktivnosti, pogotovo one visoko adiktivne, u odnosu na gimnazijalce. Slični nalazi potvrđeni su i u drugim regionalnim istraživanjima (Kajić-Selak, 2024; Mikas i sur., 2019; Ricijaš i sur., 2016). Suprotno tome, istraživanje Dodig Hundrić i Ricijaša (2019) pokazalo je kako su gimnazijalci na području Zadra u većoj mjeri sudjelovali u igrama na sreću, osobito u sportskom kladenju i lotu, u odnosu na učenike strukovnih škola. U okviru ovog istraživanja (Tablica 8), statistički značajne razlike u učestalosti kockanja zabilježene su samo kod igara na automatima, gdje se učenici trogodišnjih strukovnih škola češće uključuju u ovu vrstu aktivnosti u usporedbi s učenicima četverogodišnjih strukovnih škola i gimnazija.

Kada je riječ o učenicama, značajne razlike utvrđene su samo kada je riječ o jednokratnim srećkama i to u smjeru da učenice gimnazija učestalije igraju ovu vrstu igre u odnosu na učenice četverogodišnjih strukovnih škola.

Što se tiče razlika u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica (Tablica 9), a u skladu i s rezultatima prethodno provedenih istraživanja (Dodig, 2013; Ricijaš i sur., 2016), kod djevojaka nisu utvrđene razlike u izraženosti problema s obzirom na vrstu škole, dok su kod mladića one značajne, na način da učenici trogodišnjih strukovnih škola iskazuju najveću razinu navedenih problema. Važno je istaknuti da je, u svim tipovima srednjoškolskog usmjerenja, prevalencija problema povezanih s kockanjem izrazito visoka, s udjelom koji prelazi 20% u svim skupinama.

Tablica 8 Razlike u učestalosti kockanja s obzirom na vrstu škole, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) – Kruskal-Wallisov test uz Mann Whitney U post-hoc test

Vrsta igre	Vrsta škole	Mladići			Djevojke		
		PR	KW χ^2	MWU	PR	KW χ^2	MWU
Sportsko klađenje	GIM	434,01			366,79		
	S4	451,67	2,792	-	365,37	,757	-
	S3	475,00			349,50		
Loto	GIM	450,74			377,16		
	S4	448,19	1,625	-	356,29	5,520	-
	S3	467,15			407,13		
Jednokratne srećke	GIM	479,87			399,14		
	S4	452,29	5,579	-	346,56	16,652**	GIM>S4**
	S3	429,31			378,70		
Igre na automatima	GIM	440,44			366,06		
	S4	446,40	10,762*	GIM<S3*	365,65	,593	-
	S3	487,19		S4<S3*	352,00		
Elektronski rulet	GIM	442,40			360,67		
	S4	447,84	2,773	-	365,10	1,472	-
	S3	464,40			356,00		
Klađenje na virtualne utrke	GIM	441,97			376,66		
	S4	457,65	,910	-	360,10	6,329	-
	S3	450,87			341,00		

Legenda: 3S = strukovna trogodišnja (obrtnička) škola; 4S = strukovna četverogodišnja škola; G = gimnazija; PR = prosječni rang; KW χ^2 = Kruskal-Wallisov hi-kvadrat; MWU = Mann-Whitneyev U-test; *p<,010; **p<,001

Tablica 9 Razlike u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja (GPSS) s obzirom na vrstu škole, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) – χ^2 -test

GPSS s obzirom na vrstu škole		Zeleno svjetlo	Žuto svjetlo	Crveno svjetlo	χ^2	p
MLADIĆI						
Gimnazija	N	101	20	7	14,775	<,010
	%	78,9	15,6	5,5		
Strukovna četverogodišnja škola	N	441	85	53		
	%	76,2	14,7	9,2		
Strukovna trogodišnja škola	N	117	33	30		
	%	65,0	18,3	16,7		
DJEVOJKE						
Gimnazija	N	225	4	3	5,526	>,050
	%	97,0	1,7	1,3		
Strukovna četverogodišnja škola	N	440	18	7		
	%	94,6	3,9	1,5		
Strukovna trogodišnja škola	N	14	0	1		
	%	93,3	0,0	6,7		

Razlike u učestalosti kockanja i zastupljenosti problema povezanih s kockanjem s obzirom na školski uspjeh

Dosadašnja istraživanja (Gupta i Derevensky, 2000; Kristiansen i Jensen, 2014; Vitaro i sur., 2018; Wahlström i Olsson, 2023) upućuju na to da niži školski uspjeh može biti povezan s češćim uključivanjem u kockarske aktivnosti, pri čemu se ističe mogućnost dvosmjernog utjecaja. S jedne strane, kockanje može negativno utjecati na akademski uspjeh kroz zanemarivanje školskih obveza zbog preokupiranosti kockanjem, smanjenu koncentraciju, izostajanje s nastave i manjak motivacije, dok s druge strane slabiji školski uspjeh može potaknuti traženje vanjskih izvora samopotpvrđivanja i uzbuđenja, kao što su igre na sreću (Ricijaš i sur., 2015).

Slijedom navedenog, u nastavku su prikazani rezultati koji se odnose na učestalost kockanja s obzirom na školski uspjeh, a rezultati ukazuju na postojanje razlika na način da učenici sa slabijim školskim uspjehom (dobar, dovoljan i nedovoljan), u odnosu na one s vrlo dobrim ili odličnim, učestalije uključuju u visoko rizične igre

kao što su sportsko kladenje, igre na automatima, elektronski rulet te kladenje na virtualne utrke. Kod djevojaka razlike nisu utvrđene.

Tablica 10 Razlike u učestalosti kockanja s obzirom na školski uspjeh, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) – Kruskal-Wallisov test uz Mann Whitney U post-hoc test

Vrsta igre	Šk. uspjeh	Mladići			Djevojke		
		PR	KW χ^2	MWU	PR	KW χ^2	MWU
Sportsko kladenje	Slabiji	478,76			355,44		
	Vrlo dobar	418,03	24,366**	SL>VD** SL>OD**	354,40	,051	-
	Odličan	377,17			355,72		
Loto	Slabiji	441,00			358,41		
	Vrlo dobar	429,32	1,908	-	348,98	,919	-
	Odličan	416,69			358,31		
Jednokratne srećke	Slabiji	428,37			333,80		
	Vrlo dobar	434,70	,677	-	351,81	2,274	-
	Odličan	420,39			362,79		
Igre na automatima	Slabiji	464,13			358,02		
	Vrlo dobar	420,29	20,457**	SL>VD** SL>OD**	351,70	1,886	-
	Odličan	404,18			358,75		
Elektronski rulet	Slabiji	447,38			349,53		
	Vrlo dobar	424,24	10,983*	SL>VD* SL>OD*	353,26	,486	-
	Odličan	405,53			353,83		
Kladenje na virtualne utrke	Slabiji	475,83			355,78		
	Vrlo dobar	415,95	30,830**	SL>VD** SL>OD**	354,02	,031	-
	Odličan	391,76			354,75		

Legenda: PR = prosječni rang; SL = Slabiji uspjeh; VD = vrlo dobar uspjeh;

OD = odličan uspjeh; KW χ^2 = Kruskal-Wallisov hi-kvadrat;

MWU = Mann-Whitneyev U-test; *p<,010; **p<,001

Logičan slijed je provjeriti značaj školskog uspjeha u odnosu na probleme povezane s kockanjem, a kako bi se identificirale rizičnije skupine učenika (Fröberg i sur., 2015; Vitaro i sur., 2018; Wahlström i Olsson, 2023). Rezultati u Tablici 11 ukazuju

na postojanje značajnih razlika u izraženosti problema s obzirom na školski uspjeh, neovisno o spolu – učenici sa slabijim školskim uspjehom imaju izraženije štetne psihosocijalne posljedice kockanja.

Tablica 11 Razlike u izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja (GPSS) s obzirom na školski uspjeh, odvojeno za mladiće (n=913) i djevojke (n=733) - χ^2 -test

GPSS s obzirom na školski uspjeh		Zeleno svjetlo	Žuto svjetlo	Crveno svjetlo	χ^2	p
MLADIĆI						
Slabiji	N	190	60	42	25,530	<,001
	%	65,1	20,5	14,4		
Vrlo dobar	N	334	64	35		
	%	77,1	14,8	8,1		
Odličan	N	104	11	5		
	%	86,7	9,2	4,2		
DJEVOJKE						
Slabiji	N	70	9	7	26,810	<,001
	%	84,3	10,8	4,8		
Vrlo dobar	N	347	7	5		
	%	96,7	1,9	1,4		
Odličan	N	245	5	2		
	%	97,2	2,0	0,8		

Zaključak

Rezultati ovog, u usporedbi s ostalim u radu prikazanim istraživanjima, ukazuju na silazni trend u kockanju mladih adolescenata u Hrvatskoj u odnosu na prethodno dobivene podatke. Uočena je nešto niža životna prevalencija kockanja te manja učestalost problema povezanih s kockanjem, bez obzira na spol, dob, vrstu škole i školski uspjeh. Također, identificirane su promjene u obrascima kockanja u odnosu na razlike u uključivanje u pojedine igre na sreću s obzirom na vrstu škole, na način da razlike više nisu izražene kao prije desetak godina, odnosno učenici gimnazija, strukovnih i industrijskih škola podjednako sudjeluju u gotovo svim igrama na sreću.

Prikazani rezultati mogu se povezati s, već spomenutom, većom senzibilizacijom društva posljednjih desetak godina, ali i raznovrsnim edukacijama stručaka i implementacijom univerzalno-preventivnih aktivnosti u ovom području. Ne može se isključiti ni potencijalni efekt društvene adaptacije (Abbott i Volberg, 2000; LaPlante i Shaffer, 2007; Shaffer i Korn, 2002; Shaffer i sur., 2004). Navedenome u prilog govore i rezultati istraživanja Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar provedenih od 2012. do 2024. godine (Glavak Tkalić i Miletić, 2012; Glavak Tkalić i sur., 2017; HZJZ i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2024), gdje vidimo da ni u općoj populaciji Republike Hrvatske (15-64 godine života) u posljednjih preko deset godina nije došlo do značajnijeg porasta u prevalenciji igranja igara na sreću, neovisno o dobnoj skupini sudionika.

S druge pak strane, što ujedno predstavlja i metodološko ograničenje, jest činjenica da u okviru ovog istraživanja nije zasebno istražen online modalitet kockanja, što je potencijalno moglo utjecati na pojedine rezultate i „iskriviti“ sliku u smjeru niže prevalencije pojedinih modaliteta kockanja. Kao dodatno ograničenje važno je naglasiti da su u ovo istraživanje uključeni samo učenici prvih i drugih razreda srednje škole (mlađi adolescenti), pa ne možemo sa sigurnošću tvrditi je li došlo samo do “odgode” problema koji se kasnije razvijaju i intenziviraju ili je zaista prevalencija kockanja i problema povezanih s kockanjem u padu kod svih dobni skupina kojima je kockanje zakonom zabranjeno.

Unatoč navedenim ograničenjima, rezultati ukazuju na pozitivne pomake u smjeru smanjenja životne prevalencije kockanja, kao i problema povezanih s kockanjem, što se neposredno može povezati s time da su sve dosadašnje preventivne intervencije (uz poseban naglasak na one u školskom okruženju) i regulatorne mjere potencijalno ostvarile učinak, te da je nastavak takvih aktivnosti i njihovo modificiranje sukladno novim oblicima kockanja od ključne iznimne važnosti za javno zdravstvo i odgojno-obrazovni sustav. Od posebne važnosti je i ulaganje u kvalitetne i znanstveno utemeljene preventivne intervencije za osnovne i srednje škole. Preventivni program „Tko zapravo pobjeđuje?“ koje je od 2016. godine implementiran u niz srednjih škola je od Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo procesom certifikacije dobio certifikat 3. razine – program utemeljen na dokazima učinkovitosti (web stranica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, 2025).

U narednom razdoblju također će biti interesantno pratiti prevalencijske trendove u ovom području. Uz nastavak preventivnih ulaganja, na generalnoj, odnosno društvenoj razini, očekuju nas nove restrikcije izloženosti građana industriji kockanja kroz veću prohibiciju oglašavanja. U travnju 2025. godine u Hrvatskom saboru jednoglasno je izglasan Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću (NN 72/25), a čija puna primjena počinje u siječnju 2026. godine. Njime se, između

ostaloga, zabranjuje postavljanje samoposlužnih terminala (tzv. kladomata) u ugoštinjskim objektima, uvodi se obvezna identifikacija svih igrača (izuzev lutrijskih igara), uspostavlja se nacionalni registar isključenih igrača, te se značajno ograničava oglašavanje igara na sreću. Tako se zabranjuje oglašavanje u audiovizualnim medijima vremenskom razdoblju od 06:00h do 23:00h, u potpunosti se zabranjuje oglašavanje igara na sreću u tiskanim medijima te na javno vidljivim površinama, zabranjuje se pojavljivanje poznatih osoba i osoba od medijskog utjecaja u oglašavanju igara na sreću, kao što će biti zabranjeno kreatorima sadržaja, tzv. *influencerima* promovirati igre na sreću na društvenim mrežama.

Učinke ovakvih politika možemo očekivati za najmanje pet godina, stoga se počinje znanstvena zajednica da nastavi pratiti trendove vezane uz ovo rizično ponašanje, kao i druge digitalne tehnologije u području bihevioralnih ovisnosti (društvene mreže i video-igre), upravo kako bi se utvrdili potencijalni kumulativni efekti širih društvenih politika sa znanstveno-utemeljenim preventivnim psihoedukativnim intervencijama.

LITERATURA

- Abbott, M. W. i Volberg, R. A. (2000). *Taking the pulse on gambling and problem gambling in New Zealand: A report on phase one of the 1999 national prevalence survey*. Department of Internal Affairs. <https://thehub.sia.govt.nz/assets/documents/TakingthePulse.pdf>
- Bijedić, M., Kuralić-Ćosić, L., Kovačević, R. i Vardo, E. (2015). Navike kockanja srednjoškolaca u dvije urbane sredine u Bosni i Hercegovini. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1(2), 44-44.
- Blankenstein, N. E., Telzer, E. H., Do, K. T., Van Duijvenvoorde, A. C. i Crone, E. A. (2020). Behavioral and neural pathways supporting the development of prosocial and risk-taking behavior across adolescence. *Child Development*, 91(3), e665-e681. <https://doi.org/10.1111/cdev.13292>
- Blaszczynski, A. i Nower, L. (2002). A pathways model of problem and pathological gambling. *Addiction*, 97(5), 487-499. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2002.00015.x>
- Bottenhorn, K. L., Cardenas-Iniguez, C., Schachner, J. N., Rosario, M. A., Mills, K. L., Laird, A. R. i Herting, M. M. (2024). Adolescent neurodevelopmental variance across social strata. *JAMA Network Open*, 7(5), e2410441-e2410441. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.10441>
- Calado, F., Alexandre, J. i Griffiths, M. D. (2017). Prevalence of adolescent problem gambling: A systematic review of recent research. *Journal of Gambling Studies*, 33, 397-424. <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9627-5>
- Casey, B. J., Cohen, A. O. i Galvan, A. (2025). The beautiful adolescent brain: An evolutionary developmental perspective. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1546(1), 58-74. <https://doi.org/10.1111/nyas.15314>

- Casey, B. J., Jones, R. M. i Somerville, L. H. (2011). Braking and accelerating of the adolescent brain. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 21-33. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00712.x>
- Clemens, F., Hanewinkel, R. i Morgenstern, M. (2017). Exposure to gambling advertisements and gambling behavior in young people. *Journal of Gambling Studies*, 33(1), 1-13. <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9606-x>
- Collins, R. L., Ellickson, P. L., McCaffrey, D. i Hambarsoomians, K. (2007). Early adolescent exposure to alcohol advertising and its relationship to underage drinking. *Journal of Adolescent Health*, 40(6), 527-534. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.01.002>
- Collins, R. L., Martino, S. C., Kovalchik, S. A., D'Amico, E. J., Shadel, W. G., Becker, K. M. i Tolpadi, A. (2017). Exposure to alcohol advertising and adolescents' drinking beliefs: Role of message interpretation. *Health Psychology*, 36(9), 890-897. <https://doi.org/10.1037/hea0000521>
- Delfabbro, P., King, D. i Griffiths, M. D. (2014). From adolescent to adult gambling: An analysis of longitudinal gambling patterns in South Australia. *Journal of Gambling Studies*, 30, 547-563. <https://doi.org/10.1007/s10899-013-9384-7>
- Derevensky, J. L. i Gilbeau, L. (2015). Adolescent gambling: Twenty-five years of research. *Canadian Journal of Addiction*, 6(2), 4-12. <https://doi.org/10.1097/02024458-201509000-00002>
- Derevensky, J., Sklar, A., Gupta, R. i Messerlian, C. (2010). An empirical study examining the impact of gambling advertisements on adolescent gambling attitudes and behaviors. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8, 21-34. <https://doi.org/10.1007/s11469-009-9211-7>
- Diekema, D. S. (2020). Adolescent brain development and medical decision-making. *Pediatrics*, 146(1), 18-24. <https://doi.org/10.1542/peds.2020-0818F>
- Dodig Hundrić, D., Mandić, S. i Ricijaš, N. (2021). Short-term effectiveness of the youth gambling prevention program "Who really wins?" - Results from the first national implementation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), 10100. <https://doi.org/10.3390/ijerph181910100>
- Dodig, D. (2013). *Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih psihosocijalnih posljedica* [Doktorska disertacija]. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
- Duell, N. i Steinberg, L. (2019). Positive risk taking in adolescence. *Child Development Perspectives*, 13(1), 48-52. <https://doi.org/10.1111/cdep.12310>
- ESPAD group (2020). *ESPAD Report 2019 - Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Publications Office of the European Union. https://www.espad.org/sites/default/files/2020.3878_EN_04.pdf
- Farhat, L. C., Wampler, J., Steinberg, M. A., Krishnan-Sarin, S., Hoff, R. A. i Potenza, M. N. (2021). Excitement-seeking gambling in adolescents: Health correlates and gambling-related attitudes and behaviors. *Journal of Gambling Studies*, 37, 43-57. <https://doi.org/10.1007/s10899-020-09960-3>
- Felsher, J. R., Derevensky, J. L. i Gupta, R. (2004). Lottery playing amongst youth: Implications for prevention and social policy. *Journal of Gambling Studies*, 20(2), 127-153. <https://doi.org/10.1023/B:JOGS.0000022306.72513.7c>
- Frisone, F., Settineri, S., Sicari, P. F. i Merlo, E. M. (2020). Gambling in adolescence: a narrative review of the last 20 years. *Journal of Addictive Diseases*, 38(4), 438-457. <https://doi.org/10.1080/10550887.2020.1782557>

- Fröberg, F., Modin, B., Rosendahl, I. K., Tengström, A. i Hallqvist, J. (2015). The association between compulsory school achievement and problem gambling among Swedish young people. *Journal of Adolescent Health, 56*(4), 420-428. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.12.007>
- Glavak Tkalić, R. i Miletić, G.-M. (2012). *Igranje igara na sreću u općoj populaciji Republike Hrvatske*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske. https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/elaborati/igranje_igara_na_srecu.pdf
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G.-M. i Sučić, I. (2017). *Igranje igara na sreću u hrvatskom društvu*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske. https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2018/01/IGRANJE_IGARA_NA_SRECU_U_HRVATSKOM_DRUSTVU.pdf
- Goddings, A. L., Dumontheil, I., Viner, R. M. i Blakemore, S. J. (2023). Puberty and risky decision-making in male adolescents. *Developmental Cognitive Neuroscience, 60*, 101230. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2023.101230>
- Greer, N., Hing, N., Rockloff, M., Browne, M. i King, D. L. (2023). Motivations for esports betting and skin gambling and their association with gambling frequency, problems, and harm. *Journal of Gambling Studies, 39*(1), 339-362. <https://doi.org/10.1007/s10899-022-10137-3>
- Gupta, R. i Derevensky, J. L. (2000). Adolescents with gambling problems: From research to treatment. *Journal of Gambling studies, 16*, 315-342. <https://doi.org/10.1023/A:1009493200768>
- Gupta, R., Nower, L., Derevensky, J. L., Blaszczynski, A., Faregh, N. i Temcheff, C. (2013). Problem gambling in adolescents: An examination of the pathways model. *Journal of Gambling Studies, 29*, 575-588. <https://doi.org/10.1007/s10899-012-9322-0>
- Hing, N., Russell, A. M., Bryden, G. M., Newall, P., King, D. L., Rockloff, M., Browne, M. i Greer, N. (2021). Skin gambling predicts problematic gambling amongst adolescents when controlling for monetary gambling. *Journal of Behavioral Addictions, 10*(4), 920-931. <https://doi.org/10.1556/2006.2021.00078>
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar (2024). *Konferencija za medije: Predstavljajući rezultata istraživanja o stanju u području ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske*. <https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2024/12/Priopćenje.pdf>
- Huić, A., Kranželić, V., Dodig Hundrić, D. i Ricijaš, N. (2017). Who really wins? Efficacy of a Croatian youth gambling prevention program. *Journal of Gambling Studies, 33*(3), 1011-1033. <https://doi.org/10.1007/s10899-017-9668-4>
- Jerković, M. i Kljaić Bukvić, B. (2021). Adolescenti i igre na sreću. *Paediatrica Croatica, 65*(2), 83-89. <https://doi.org/10.13112/PC.2021.13>
- Kajić-Selak, A. (2024). Sociodemographic differences in prevalence, intensity and psychosocial consequences of adolescent gambling in Mostar. *Zdravstveni glasnik, 10*(1), 24-41. <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/zdravstveniglasnik/article/view/31331>
- Kim, H. S., Leslie, R. D., Stewart, S. H., King, D. L., Demetrovics, Z., Andrade, A. L. M., ... i Hodgins, D. C. (2023). A scoping review of the association between loot boxes, esports, skin betting, and token wagering with gambling and video gaming behaviors. *Journal of Behavioral Addictions, 12*(2), 309-351. <https://doi.org/10.1556/2006.2023.00013>

- Kim, Y., Lee, S., Park, A. i Lee, J. (2022). Screening Performance of the Korean Version of the Gambling Problem Severity Subscale of the Canadian Adolescent Gambling Index (CAGI GPSS). *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00427-5>
- Kristiansen, S. G. i Jensen, S. M. (2014). Prevalence and correlates of problematic gambling among Danish adolescents. *International Journal of Social Welfare*, 23(1), 89-99. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12021>
- Kristiansen, S. i Severin-Nielsen, M. K. (2022). Adolescent gambling advertising awareness: A national survey. *International Journal of Social Welfare*, 31(2), 263-273. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12501>
- Labrador, F. J., Estupiñá, F. J., Vallejo-Achón, M., Sánchez-Iglesias, I., González Álvarez, M., Fernández-Arias, I., Labrador, M. i Bernaldo-de-Quirós, M. (2021). Exposure of adolescents and youth to Gambling advertising: a systematic review. *Annals of Psychology*, 37(1), 149–160. <https://doi.org/10.6018/analesps.428921>
- LaPlante, D. A. i Shaffer, H. J. (2007). Understanding the influence of gambling opportunities: Expanding exposure models to include adaptation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 616-623. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.77.4.616>
- Livazović, G. i Bojčić, K. (2017). Povezanost sociodemografskih obilježja, rizičnih stilova ponašanja i sklonosti kockanju adolescenata. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 63(1), 139-148. <https://hrcak.srce.hr/clanak/286061%3F>
- Mikas, D., Šimić, K. i Rajič, I. (2019). Kockanje - zabava ili opasna ovisnost?. *Zbornik Odseka za pedagogiju*, 28, 111-136. <https://doi.org/10.19090/zop.2019.28.111-136>
- Ministarstvo financija – Porezna uprava (2025). *Ostvareni prihodi s osnove poreza i naknada od igara na sreću*. <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/ostvareni-prihodi-s-osnove-poreza-i-naknada-od-igara-na-srecu/4761>
- Ministarstvo financija (2023). *Dopis Ministarstva financija s predmetom „Priređivanje igara na sreću u Republici Hrvatskoj – podaci“*, dostavljen autorima rada na zahtjev, 11. kolovoza 2023. godine. Interni materijal.
- Ministarstvo financija (2025). *Dopis Ministarstva financija s predmetom „Priređivanje igara na sreću u Republici Hrvatskoj – podaci“*, dostavljen autorima rada na zahtjev, 11. travnja 2025. godine. Interni materijal.
- Ministarstvo zdravstva (2024). *Akcijski plan djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine*. <https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/2024%20Objave/Akcijski%20plan%20djelovanja%20na%20području%20ovisnosti%20za%20razdoblje%20do%202026.%20godine.pdf>
- Montiel, I., Ortega-Barón, J., Basterra-González, A., González-Cabrera, J. i Machimbarrena, J. M. (2021). Problematic online gambling among adolescents: A systematic review about prevalence and related measurement issues. *Journal of Behavioral Addictions*, 10(3), 566-586. <https://doi.org/10.1556/2006.2021.00055>
- Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine, *Narodne novine* 18/23.
- Nower, L. i Blaszczynski, A. (2004). A Pathways Approach to Treating Youth Gamblers. U R. Gupta i J. D. Derevensky (ur.), *Gambling Problems in Youth – Theoretical and Applied Perspectives* (str. 284-303). Kluwer Academic/Plenum Publishers.

- Nower, L., Blaszczynski, A. i Anthony, W. L. (2022). Clarifying gambling subtypes: The revised pathways model of problem gambling. *Addiction*, *117*(7), 2000-2008. <https://doi.org/10.1111/add.15745>
- Parrado-González, A. i León-Jariego, J. C. (2020). Exposure to gambling advertising and adolescent gambling behaviour. Moderating effects of perceived family support. *International Gambling Studies*, *20*(2), 214-230. <https://doi.org/10.1080/14459795.2020.1712737>
- Payne, M. A. (2012). "All gas and no brakes!" Helpful metaphor or harmful stereotype?. *Journal of Adolescent Research*, *27*(1), 3-17. <https://doi.org/10.1177/0743558411412956>
- Pozuelo, J. R., Desborough, L., Stein, A. i Cipriani, A. (2022). Systematic review and meta-analysis: depressive symptoms and risky behaviors among adolescents in low-and middle-income countries. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *61*(2), 255-276. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2021.05.005>
- Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, *Narodne novine* 106/22.
- Reniers, R. L., Murphy, L., Lin, A., Bartolomé, S. P. i Wood, S. J. (2016). Risk perception and risk-taking behaviour during adolescence: the influence of personality and gender. *PLoS One*, *11*(4), e0153842. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153842>
- Ricijaš, N. (2023). Razumijevanje štete povezane s kockanjem – što je važno za politike odgovornog priređivanja igara na sreću?. U Lj. Isaković, S. Čopić, M. Jelić i B. Drljan (ur.), *Zbornik radova - 12. međunarodni naučni skup specijalna edukacija i rehabilitacija danas* (str. 31-41). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Ricijaš, N. i Dodig Hundrić, D. (2019). *Izveštaj o rezultatima istraživanja kockanja i štetne uporabe interneta srednjoškolaca na području Zadarske županije*. Neobjavljeni materijal, interno izvješće.
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D. i Kranželić, V. (2015). Sportsko kladenje i druga rizična ponašanja hrvatskih srednjoškolaca. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, *51*(2), 41-56. <https://hrcak.srce.hr/clanak/221023>
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A. i Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj-učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija & socijalna integracija*, *24*(2), 24-47. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.2.2>
- Ricijaš, N., Dodig, D., Huić, A. i Kranželić, V. (2011). *Navike i obilježja kockanja adolescenata u urbanim sredinama - izvještaj o rezultatima istraživanja*. <https://bib.irb.hr/prikazirad?&rad=654654> (04.06.2025.)
- Ricijaš, N., Maglica, T. i Dodig Hundrić, D. (2019). Regulativa igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. *Ljetopis socijalnog rada*, *26*(3), 335-361. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v26i3.297>
- Riley, B. J., Oster, C., Rahamathulla, M. i Lawn, S. (2021). Attitudes, Risk Factors, and Behaviours of Gambling among Adolescents and Young People: A Literature Review and Gap Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *18*(3), 984. <https://doi.org/10.3390/ijerph18030984>
- Salthouse, T. A. (2013). Within-cohort age-related differences in cognitive functioning. *Psychological Science*, *24*(2), 123-130. <https://doi.org/10.1177/0956797612450893>
- Sanci, L., Webb, M. i Hocking, J. (2018). Risk-taking behaviour in adolescents. *Australian Journal of General Practice*, *47*(12), 829-834. <https://doi.org/10.31128/ajgp-07-18-4626>

- Shaffer, H. J. i Korn, D. A. (2002). Gambling and related mental disorders: A public health analysis. *Annual Review of Public Health, 23*(1), 171-212. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.23.100901.140532>
- Shaffer, H. J., LaBrie, R. A. i LaPlante, D. (2004). Laying the foundation for quantifying regional exposure to social phenomena: considering the case of legalized gambling as a public health toxin. *Psychology of Addictive Behaviors, 18*(1), 40. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0893-164X.18.1.40>
- Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: New perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science, 16*(2), 55–59. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00475.x>
- Steinberg, L. (2008). A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking. *Developmental Review, 28*(1), 78–106. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2007.08.002>
- Steinberg, L. (2012). Should the science of adolescent brain development inform public policy?. *Issues in Science and Technology, 28*(3), 67-78. <https://www.jstor.org/stable/43315672>
- Steinberg, L., Icenogle, G., Shulman, E. P., Breiner, K., Chein, J., Bacchini, D., ... i Takash, H. M. (2018). Around the world, adolescence is a time of heightened sensation seeking and immature self-regulation. *Developmental Science, 21*(2), e12532. <https://doi.org/10.1111/desc.12532>
- Svensson, J. i Sundqvist, K. (2019). Gambling among Swedish youth: Predictors and prevalence among 15-and 17-year-old students. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 36*(2), 177-189. <https://doi.org/10.1177/1455072518807788>
- Tomova, L., Andrews, J. L. i Blakemore, S. J. (2021). The importance of belonging and the avoidance of social risk taking in adolescence. *Developmental Review, 61*, 100981. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100981>
- Tran, L. T., Wardle, H., Colledge-Frisby, S., Taylor, S., Lynch, M., Rehm, J., ... i Degenhardt, L. (2024). The prevalence of gambling and problematic gambling: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health, 9*(8), 594-613. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(24\)00126-9](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(24)00126-9)
- Tremblay, J., Stinchfield, R., Wiebe, J. i Wynne, H. (2010). *Canadian Adolescent Gambling Inventory (CAGI) Phase III Final Report*. Submitted to the Canadian Centre on Substance Abuse and the Interprovincial Consortium on Gambling Research. [https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Tremblay%20et%20al%20\(2010\)Canadian_Adolescent_Gambling_Inventory_Phase_III.pdf](https://www.greo.ca/Modules/EvidenceCentre/files/Tremblay%20et%20al%20(2010)Canadian_Adolescent_Gambling_Inventory_Phase_III.pdf) (04.06.2025.)
- Turner, N. E., Elton-Marshall, T., Shi, J., Wiebe, J., Boak, A., van der Maas, M. i Mann, R. E. (2018). Cross validation of the gambling problem severity subscale of the Canadian adolescent gambling index (CAGI/GPSS) on a sample of Ontario high school students. *Journal of Gambling Studies, 34*, 521-537. <https://doi.org/10.1007/s10899-017-9731-1>
- Vitaro, F., Brendgen, M., Girard, A., Dionne, G. i Boivin, M. (2018). Longitudinal links between gambling participation and academic performance in youth: a test of four models. *Journal of Gambling Studies, 34*, 881-892. <https://doi.org/10.1007/s10899-017-9736-9>
- Vlada Republike Hrvatske (2025). *Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću*. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2025-03-10/084402/PZ_42.pdf

Wahlström, J. i Olsson, G. (2023). Poor school performance and gambling among adolescents: Can the association be moderated by conditions in school?. *Addictive Behaviors Reports*, 18, 100508. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2023.100508>

Web stranica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta (2025). *Program prevencije kockanja mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“ dobitnik certifikata kvalitete - program utemeljen na dokazima učinkovitosti*. <https://www.erf.unizg.hr/novosti/?@=6fyv>

Willoughby, T., Heffer, T., Good, M. i Magnacca, C. (2021). Is adolescence a time of heightened risk taking? An overview of types of risk-taking behaviors across age groups. *Developmental Review*, 61, 100980. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100980>

Zakon o elektroničkim medijima, *Narodne novine* 111/21, 114/22.

Zakon o igrama na sreću, *Narodne novine* 87/09, 158/13, 41/14, 143/14, 144/22, 72/25.

Characteristics of Gambling among Younger Adolescents in Croatia

Abstract

Despite legal prohibitions, numerous studies consistently confirm adolescents' involvement in gambling activities, with early initiation being a significant predictor of problem gambling in adulthood. The main aim of this paper is to present key prevalence indicators of gambling among younger adolescents, based on a sample of $N = 1,655$ first- and second-grade high school students from Croatia. A set of questions on students' personal characteristics, the Gambling Activities Questionnaire (Ricijaš et al., 2011, 2016), and the GPSS subscale to assess harmful psychosocial consequences of gambling (CAGI; Tremblay et al., 2010) were used. Compared to previous studies conducted in Croatia, the results indicate a downward trend in both the frequency and severity of gambling-related harm among younger adolescents. The findings are discussed in the context of increased public awareness, legislative changes, and long-term investments in school-based prevention programmes.

Keywords: gambling; gambling frequency; prevalence; severity of gambling-related harm; younger adolescents.

